

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

Broj: 702/18

Podgorica, 31.12.2018. godine

DK/DK

Na osnovu člana 41 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, nakon završenog postupka po pritužbi g-đe XXXX iz Podgorice, daje sljedeće:

MIŠLJENJE

I UVOD

1. U skladu sa odredbom člana 22 Zakona o zabrani diskriminacije, Zaštitniku se obratila g-đa XXXX zbog povrede prava na privatnost od strane JZU Dom zdravlja Podgorica.

2. U pritužbi se u bitnom navodi da je transrodna žena i da se nalazi u procesu prilagođavanja pola od prošle godine. Pojasnila je da je njeno ime u ličnim ispravama glasi QQQQQ, a od kada je u tom procesu koristi ime XXXXX. Dana 12.10.2018. godine u Domu zdravlja „Novi blok“ na Zabjelu došlo je do svađe i prepirke kada je otišla da izvadi krv, i istovremeno primi terapiju kada je medicinska tehničarka RRRRR koja radi u smjeni sa doktorkom WWWWWW nakon što je izvadila krv i primila terapiju, u momentu dok je podnositeljka pritužbe bila u hodniku, rekla medicinskom tehničaru YYYY koji joj je vadio krv da je ona transrodna osoba uz čuđenje i glasno smijanje.

3. Između ostalog, podnositeljka pritužbe se obratila Zaštitniku zbog činjenice što je više puta bila žrtva nasilja kako od poznatih tako i nepoznatih počinitelaca, i samim iznošenjem informacija od strane medicinske tehničarke koja je otkrila informacije koje se tiču terapije i njenog procesa prilagođavanja pola drugim medicinskim službenicima, grubo krše njeno

pravo na privatnost, te je navode na zaključak da će isti taj medicinski tehničar širiti informacije o njenoj privatnosti i samim tim dovesti je do novog nasilja.

II ISPITNI POSTUPAK

4. Postupajući po ovoj pritužbi, u cilju utvrđivanja pravno relevantnih činjenica i okolnosti, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je u skladu sa odredbom člana 35 Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, zatražio izjašnjenja na navode pritužbe od *JZU Doma zdravlja Podgorica*.

5. U izjašnjenju dobijenom od JZU Doma zdravlja Podgorica navodi se da je utvrđen identitet medicinske sestre i laboratorijskog tehničara koji su pružili medicinsku uslugu dana 12.10.2018. godine u prijedpodnevnoj smjeni u ZS "Novi blok Zabjelo". Međutim, ističu da je podnositeljka pritužbe navela pogrešne podatke koji se odnose na imena zaposlenih zdravstvenih radnika. Od zaposlenih su uzete izjave koje se odnose na konkretan slučaj. Laboratorijski tehničar je dao pisanu izjavu u vezi konkretne situacije dok je medicinska sestra pružila zdravstvenu uslugu pacijentu i uputila ga u laboratoriju radi uzorkovanja te na osnovu navoda i prateće dokumentacije predmetnom pacijentu je pružena kompletna zdravstvena usluga.

6. Medicinska dokumentacija za QQQQ čuva se u skladu sa Zakonom o zbirkama podataka u oblasti zdravstva i propisima o arhivskoj građi. Uvidom ovlašćenog zdravstvenog radnika u medicinsku dokumentaciju imenovanog, utvrđeno je da medicinska dokumentacija osiguranika nije neovlašćeno data na uvid ili kopiranje, te da nije došlo do neovlašćenog odavanja podataka koji se odnose na njegovo zdravstveno stanje.

7. Dodaju da lice može na očigledan način lične podatke učiniti dostupnim javnosti, a lični podaci se mogu odnositi između ostalog i na zdravstveno stanje. U konkretnom slučaju ustanova nije učinila lične podatke dostupnim javnosti niti na bilo koji drugi način nepropisno obrađivala iste. Posebna kategorija ličnih podataka koji se odnose na zdravstveno stanje pacijenta je kategorija ličnih podataka sa kojom ZU Dom zdravlja kao rukovalac zbirke ličnih podataka raspolaže, prikuplja, čuva i štiti u skladu sa zakonom. Nadalje, odnosi između zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika i građanina, prilikom sprovođenja zdravstvene zaštite, zasnivaju se na međusobnom uvažavanju, povjerenju i očuvanja dostojanstva ličnosti.

8. U toku sprovođenja zdravstvene zaštite, zdravstveni radnik i saradnik dužan je da poštuje lična uvjerenja građanina koja se odnose na njegova vjerska, kulturna, moralna i druga opredjeljenja. Za vrijeme pružanja zdravstvene zaštite u zdravstvenoj ustanovi građanin je

dužan da se pridržava opštih akata zdravstvene ustanove o uslovima boravka i ponašanja u toj ustanovi. Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici dužni su da čuvaju kao profesionalnu tajnu sve činjenice i podatke o zdravstvenom stanju građanina. Obaveza čuvanja profesionalne tajne odnosi se na sve zaposlene u zdravstvenim ustanovama. U vezi sa svim navedenim, nadležni naše ustanove nisu utvrdili da je došlo do povrede prava na zaštitu ličnih podataka te ugrožavanja zdravlja i bezbjednosti imenovanog od strane medicinskog radnika, kao ni širenja informacije o njegovoj privatnosti mimo obavljanja službene radnje.

U konkretnom slučaju, lica koja su navedena u prigovoru, su zdravstveni radnici, koji su upoznati sa zdravstvenim stanjem navedenog korisnika zdravstvenih usluga, te zakonom obavezana na čuvanje profesionalne tajne.

III ČINJENIČNO STANJE

9. Po sprovedenom ispitnom postupku utvrđeno je sljedeće činjenično stanje

- Da se dana 12.10.2018. godine u prijepodnevnoj smjeni u objektu Doma zdravlja „Novi blok Zabjelo“ podnositeljka pritužbe obratila radi pružanja zdravstvene usluge – tj. hormonske terapije koja je sastavni dio procesa prilagođavanja pola;
- Da je pomenutog dana podnositeljki pritužbe pružena zdravstvena usluga;
- Da je po tvrdnjama podnositeljke pritužbe nakon pružene zdravstvene usluge, dok je ona bila u čekaonici došlo do iznošenja podataka o vrsti i prirodi terapije koju ista prima od strane medicinske tehničarke drugom medicinskom tehničaru, kao i iščuđavanja i smijanja na račun podnositeljke pritužbe, a koje tvrdnje nijesu osporene od strane organa na koji se odnosi pritužba.
- Da su podnositeljki pritužbe nakon svađe i prepirke, od strane medicinskih tehničara dati pogrešni lični podaci medicinske tehničarke i medicinskog tehničara.

IV RELEVANTNO PRAVO

10. Ustav Crne Gore (Službeni list CG br.1/2007, 038/13) u članu 8 propisuje je: Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu.

Član 17 Ustava garantuje: Prava i slobode ostvaruju se na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih sporazuma.

Svi su pred zakonom jednaki, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo.

Član 40 Ustava predviđa: Svako ima pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života.

11. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima UN (1948) u članovima 1. i 2. svim ljudima jemči slobodu i jednakost u dostojanstvu i pravima, bez obzira na "bilo kakvu razliku kao što je rasa, boja kože, pol, jezik, vjera, političko ili neko drugo opredjeljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, vlasništvo, rođenje ili neki drugi status".

12. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima UN (1966) u čl.10 u pogledu obaveza države članice priznaje da:

... Treba da bude pružena posebna zaštita majkama za razumno vrijeme prije i poslije rođenja djece. Zaposlene majke treba da uživaju, za vrijeme ovog perioda, plaćeno odsustvo ili odsustvo uz odgovarajuća davanja iz socijalnog osiguranja.

13. Evropska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950) u članu 8 propisuje: 1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske. 2 Javne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbijednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih

Ista Konvencija u članu 14. propisuje „Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.“

14. Protokol 12 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u čl.1. propisuje opštu zabranu diskriminacije:

1. Svako pravo koje zakon predviđa ostvarivaće se bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao što je pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovinsko stanje, rođenje ili drugi status.

15. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 079/08, 070/09, 044/12, 022/17) u članu 25 propisuje: „Službena i druga lica koja u državnom organu, organu državne uprave, organu lokalne samouprave i lokalne uprave, privrednom društvu i drugom pravnom licu vrše obradu ličnih podataka postupaju isključivo po uputstvima starješine organa,

odnosno odgovornog lica u pravnom licu i obavezni su da čuvaju tajnost ličnih podataka za koje su saznali prilikom obavljanja svojih poslova, ukoliko zakonom nije drukčije propisano.

16. Zakon o zdravstvenoj zaštiti je ("Službeni list Crne Gore", br. 003/16, 039/16, 002/17, 044/18) u članu 5 propisuje: „U ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu građani su jednaki, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, starosnu dob, invaliditet, jezik, vjeru, obrazovanje, socijalno porijeklo, imovno stanje i drugo lično svojstvo, u skladu sa zakonom.“

Isti Zakon u članu 80 propisuje „Zdravstvena ustanova ima etički komitet koji imenuje direktor, radi sprovođenja djelatnosti ustanove na načelima medicinske etike i deontologije. Etički komitet ima pet članova, i to: tri predstavnika zdravstvene ustanove i dva predstavnika iz reda naučnih i drugih stručnih organa ili organizacija.

Predsjednika etičkog komiteta biraju većinom glasova članovi etičkog komiteta iz svog sastava.“

Isti Zakon u članu 139 propisuje: “Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici dužni su da čuvaju, kao profesionalnu tajnu, sve činjenice i podatke o zdravstvenom stanju građanina.

Obaveza čuvanja profesionalne tajne, u smislu stava 1 ovog člana, odnosi se i na druge zaposlene u zdravstvenim ustanovama, drugim subjektima koji obavljaju zdravstvenu djelatnost, zaposlenim u Fondu i u osiguravajućem društvu, kao i na studente i učenike škola zdravstvenog usmjerenja.

Povreda čuvanja profesionalne tajne je teža povreda radne obaveze.

Izuzetno, lica iz st. 1 i 2 ovog člana mogu biti oslobođena čuvanja profesionalne tajne, ako za to imaju pisanu saglasnost lica o čijem se zdravstvenom stanju radi ili ako je to neophodno učiniti u javnom interesu ili u interesu drugog lica.

U javnom interesu ili interesu drugog lica, u smislu stava 4 ovog člana, je:

- 1) otkrivanje ili suđenje za teška krivična djela, ako bi ono bilo znatno usporeno ili onemogućeno bez otkrivanja podataka o zdravstvenom stanju građanina;
- 2) zaštita javnog zdravlja i bezbjednosti;
- 3) sprječavanje izlaganja drugog lica neposrednoj i ozbiljnoj opasnosti za njegov život ili zdravlje.

Lica iz st. 1 i 2 ovog člana, oslobađaju se obaveze čuvanja profesionalne tajne na osnovu odluke pravosudnih organa ili odluke direktora, po prethodno pribavljenom mišljenju etičkog komiteta.“

17. Zakon o zabrani diskriminacije („Sl.list CG“ br. 46/10, 18/14 i 42/17) u članu 2. propisuje: „Diskriminacija je svako pravno ili faktičko pravljenje razlike ili nejednako postupanje,

odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na druga lica, koje se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju, polu, promjeni pola, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji i/ili interseksualnim karakteristikama, zdravstvenom stanju, invaliditetu, starosnoj dobi, imovnom stanju, bračnom ili porodičnom stanju, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i drugim ličnim svojstvima.

Isti Zakon u članu 7. st.1. propisuje: Uznemiravanje nekog lica ili grupe lica po nekom od osnova iz člana 2 stav 2 ovog zakona je svako neželjeno ponašanje, uključujući i uznemiravanje putem audio i video nadzora, mobilnih uređaja, društvenih mreža i interneta, koje ima za cilj ili čija je posljedica povreda ličnog dostojanstva, izazivanje straha, osjećaja poniženosti ili uvrijeđenosti ili stvaranje neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja i smatra se diskriminacijom.

Isti Zakon u članu 19 propisuje: " Svako pravljenje razlike, nejednako postupanje ili dovođenje u nejednak položaj lica ili grupe lica po osnovu rodnog identiteta, seksualne orijentacije i/ili interseksualnih karakteristika smatra se diskriminacijom.

Svako ima pravo da izrazi svoj rodni identitet, seksualnu orijentaciju i/ili interseksualne karakteristike.

Niko ne može biti pozvan da se javno izjasni o svom rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji i/ili interseksualnim karakteristikama.

Pod rodnim identitetom podrazumijeva se sopstveni rodni doživljaj koji ne mora zavisiti od pola koji je utvrđen i upisan prilikom rođenja. Rodni identitet tiče se svakog lica i ne podrazumijeva samo binarni koncept muškog ili ženskog.

Pod seksualnom orijentacijom podrazumijeva se emocionalna i/ili fizička privlačnost ili naklonost prema licima istog i/ili različitog pola.

Pod interseksualnim karakteristikama podrazumijevaju se različite tjelesne osobine nekog lica (koje mogu biti hromozomne, hormonalne i/ili anatomske), koje ne odgovaraju striktnim medicinskim definicijama muškarca ili žene i mogu biti prisutne u različitom stepenu.

18. Zakon o rodnoj ravnopravnosti ("Sl. list RCG", br. 46/07i "Sl. list Crne Gore" br. 73/10, 40/11, 35/15) u 2 propisuje:

Rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravno učešće žena i muškaraca, kao i lica drukčijih rodnih identiteta u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada.

19. Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Sl.list CG br. 42/11 i 32/14) u članu 27. propisuju: „Zaštitnik je institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije.“

Isti Zakon u članu 41.st.1. propisuje: „Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda.

V OCJENA ZAŠTITNIKA

20. Razmatrajući okolnosti konkretnog slučaja navedene u pritužbi, cilj postupanja po ovoj pritužbi je bio da na osnovu raspoložive dokumentacije dostavljene od svih stranaka u postupku ispita da li je postupanjem JZU Doma zdravlja Podgorica povrijeđeno pravo na privatnost podnositeljki pritužbe.

21. Osim toga, postupanje Zaštitnika nije ograničeno samo i isključivo na povredu prava koja je naznačena u pritužbi, već da ode korak dalje, da sagleda cjelokupnu pravnu stvar i utvrdi ev.i drugu provredu prava. Pa tako, ova pritužba je posmatrana kako u kontekstu povrede člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda, tako i smislu povrede člana 14 pomenute Konvencije.

22. Zaštitnik je prvo ovu pravnu stvar posmatrao u kontekstu povrede prava na privatnost garantovanim članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama i članom 40 Ustava Crne Gore, a osim toga imao je u vidu i *Preporuku 1117 (1989): Položaj transseksualaca*¹ koja je donijeta na osnovu izveštaja Komiteta za pravna pitanja, presuda Evropskog suda za ljudska prava i Rezolucije Evropskog parlamenta iz 1989. godine. Istom Preporukom se Savjet ministara poziva da preporuči državama članicama da uvedu u nacionalno zakonodavstvo i da se: prizna pol transeksualnih osoba u matičnim knjigama i ličnim dokumentima; omogući promjena prezimena; zaštititi privatni život ovih osoba; prizna zaštita od diskriminacije na osnovu člana 14 Evropske konvencije.

---

¹ Recommendation 1117 (1989) Condition of transsexuals, Parliamentary Assembly, debate on 29 September 1989 (21st Sitting), dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15151&lang=en>

23. Da bi Zaštitnik utvrdio povredu prava garantovanu članom 8 Konvencije, primijenio je istu metodologiju - dvofazni test² koji primjenjuje i Evropski sud za ljudska prava u svojim presudama.

U prvoj fazi testa postavljeno je pitanje: „*da li predstavka potpada pod opseg primjene člana 8*“. Odgovor zavisi od toga da li je u svjetlu posebnih okolnosti slučaja moguće zaključiti da li se sporna situacija svodi na „privatni život“, „porodični život“, „dom“ ili „prepisku“. Sud u Strasburu nije nikada ponudio jasnu i preciznu definiciju pojma privatnog života: to je po njegovom mišljenju širok pojam, koji nije moguće iscrpno definisati. Ono što jeste jasno je da je pojam privatnog života mnogo širi od pojma privatnosti, obuhvatajući oblast u kojoj svaki pojedinac može da slobodno razvija i ispunjava svoju ličnost, kako u odnosu s drugima tako i prema spoljašnjem svijetu. Umjesto nuđenja jasne definicije privatnog života, Sud je od slučaja od slučaja prepoznao situacije koje spadaju u ovu dimenziju. Rezultat je dosta maglovit pojam, koji Sud uglavnom tumači i razumije široko: tokom godina je pojam privatni život primijenjen na niz situacija, uključujući nošenje imena, zaštitu lika i ugleda čovjeka, saznanje o porodičnom porijeklu, fizičku i moralnu cjelovitost, seksualni i društveni identitet, polni život i usmjerenje, zdravu životnu sredinu, samoopredjeljenje i ličnu nezavisnost, zaštitu od pretraga i zaplene, i privatnost telefonskih razgovora. Sud je u predmetu *Van Kück* objasnio da bi bilo protivno Konvenciji ne smatrati slobodu pojedinca da se definiše kao žena ili kao muškarac jednim od najbitnijih elemenata samoopredjeljenja pa u skladu sa tim stavom, Zaštitnik konstatuje da konkretna stvar potpada pod opseg člana 8 Konvencije.

24. Druga faza testa se sastoji u utvrđivanju *da li je ili nije postojalo ometanje prava*. Da bi se odgovorilo ovoj fazi postupka – Zaštitnik je pribjegao listi³ u kojoj je jasno pobrojano šta sve predstavlja ometanje prava zajemčenih članom 8, pa kako se na istoj ne nalazi odavanje ličnih podataka već samo prikupljanje i skladištenje podataka o pojedincima, kao i nezakonit pristup ličnim podacima, uključujući zdravstvene podatke, to Zaštitnik zaključuje da nije postojalo ometanje prava koja su taksativno pobrojana na pomenutoj listi.

25. U slučaju negativnog odgovora na prethodno pitanja, Sud se ne zaustavlja već postavlja pitanje: „*Da li je država imala pozitivnu obavezu da zaštiti pravo na koje se pozvaoo podnosilac*“. S tim u vezi, Zaštitnik ističe da je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti predviđeno da su zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici dužni da čuvaju, kao profesionalnu tajnu, sve činjenice i podatke o zdravstvenom stanju građanina, kao i članom 14 Poslovno – etičkog

---

² SE, Zaštita prava na poštovanje privatnog i porodičnog života u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, Ivana Roagna, 2012, str.13;

³ Ibid, str. 35;

kodeksa⁴ kojim je predviđeno da u obavljanju svojih poslova, zaposleni treba da izgrade prijatan profesionalni odnos u međusobnoj kolegijalnoj saradnji, kao i saradnji sa korisnicima usluga i poslovnim partnerima. Istim članom se predviđa da zaposleni treba da stvore ambijent u kome će korisnici usluga osjećati brigu za njihove zdravstvene potrebe, odnosno u kome će poslovni partneri steći povjerenje u Dom zdravlja. Takođe, članom 45 predviđeno je da poštujući ličnost svakog čovjeka, zdravstveni radnik neće ni riječju ni djelom povrijediti ljudsko dostojanstvo, i pružiće pacijentu adekvatnu stručnu pomoć bez obzira na rasu, pol, nacionalnost, vjeroispovjest, političko uvjerenje, društveni i ekonomski položaj, kao i bez obzira na svoje lične odnose prema pacijentu ili njegovoj porodici. U datom Kodeksu to nije jedina odredba kojom se propisuje profesionalni odnos i visok stepen uvažavanja prema korisnicima usluga, već cio set odredbi je posvećen postupanju sa posebnom pažnjom prema korisnicima usluga ko i prema ranjivim grupama.

26. I pored postojećih odredbi kako Zakona o zdravstvenoj zaštiti, tako i Poslovno-etičkog kodeksa, organ na koji se odnosi pritužba se nije sa dužnom pažnjom ponio u postupku ispitivanja neprofesionalnog postupanja medicinskih radnika odn. nije se bavio ključnim pitanjem (ne)profesionalnosti kao i da li je postupanje medicinskih radnika u suprotnosti sa Kodeksom u dijelu pritužbe koji se odnosi na odavanje informacija povodom terapije podnositeljke pritužbe.

27. Zaštitnik zapaža da organ na koji se odnosi pritužba u najvećem dijelu svog izjašnjenja akcenat stavlja na obavezu zdravstvene ustanove na način čuvanja i skladištenja ličnih podataka, kao i da nije došlo do neovlašćenog odavanja podataka - što zapravo i nije bio predmet pritužbe niti je na to u pritužbi ukazivano. Uz to, Zaštitnik zapaža i način ophođenja medicinskih radnika koji rade u smjeni sa dr QQQQQ, a o kojima su jedini podaci koje je podnositeljka pritužbe posjedovala imena koja su oni sami dali (RRRRR i YYYYY), a pri tom subjekat na koji se odnosi pritužba u svom izjašnjenju samo konstatuje da su dati pogrešni podaci koji se odnose na imena medicinskih tehničara, što je dodatni razlog bio za ispitivanje da li je postupanje medicinskih radnika u suprotnosti sa Kodeksom.

28. U svojoj presudi, Sud za ljudska prava u Strazburu je naglasio da je sama suština Konvencije upravo poštovanje čovjekovog dostojanstva i slobode, pa je zbog toga data zaštita transseksualnim osobama na lični razvitak i fizičku i moralnu sigurnosti. Suštinski predmet

---

⁴ Poslovno – etički kodeks Doma zdravlja Podgorica, dostuno na: https://doc-0s-9k-apps-viewer.googleusercontent.com/viewer/secure/pdf/hh49rb3m1r6vfgdpsveti028isq1jm6s/puremqu63cpr5fuhvi3cch4t4sv2q23/1545735525000/lantern/14654086864778388158/ACFrOgBb7X04fRWDQcwV7qE5v7GMkMJ5QdBOG1n9iluj2K11hn1ykDOY79WgUOc99u63LVdC1jr07YT6PTXZBbFgNjse8fa-_813sy-kdt8vJxdqEOUivQcfbjBcsPRYxVG4ej0vRzE7w9M_ykm?print=true&nonce=39muq7p90plsa&user=14654086864778388158&hash=q1oamidib8v7q7d20oocs34vmgm0dpfi

regulisanja čl. 8. je zaštita pojedinca od arbitrarnog miješanja u privatnu sferu od strane javnih vlasti tako da države imaju obavezu da efektivno poštuju privatnost i porodični život⁵.

29. Dalje, polazeći od specifičnosti postupka za zaštitu od diskriminacije prvenstveno međunarodnih a potom domaćih standarda, da bi se odgovorilo na pitanje da li je u konkretnom slučaju postupanje organa na koji se odnosi pritužba bilo diskriminatorno, od ključne važnosti je bila pravilna primjena pravila o preraspodjeli i prebacivanju tereta dokazivanja.

30. Pa tako, uvažavajući odredbu čl.29. Zakona o zabrani diskriminacije i stav Evropskog suda za ljudska prava⁶ koje se odnose na teret dokazivanja, Zaštitnik ističe da je sam teret dokazivanja da je diskriminacija učinjena, prebačen na organ na koji se odnosi pritužba, samim pritužbenim navodima da se radi o transpolnoj osobi koja se obratila radi pružanja zdravstvene usluge Domu zdravlja „Novi blok Zabjelo“ u vezi sa prilagođavanjem pola, a koja činjenica je poznata instituciji Zaštitnika jer se radi o aktivistkinji jedne od najznačajnijih organizacija u Crnoj Gori koja se bavi zaštitom i promocijom ljudskih prava LGBTIQ osoba, kao i uz navođenje postupanja medicinskih radnika nakon davanja terapije u smislu čuđenja i smijanja, a ovo tim prije ako se zna da su u crnogorskom društvu trans osobe izložene veoma visokom stepenu diskriminacije, netolerancije i otvorenog nasilja.

31. Oblast odn.područje diskriminacije u konkretnom slučaju je zdravstvena zaštita i kao takvo je zaštićeno zakonom.

32. Najprije je potrebno pojasniti sam pojam rodnog identiteta, koji zapravo podrazumijeva duboko unutrašnje i lično polno iskustvo svake osobe, koje može, ali i ne mora zavisiti od pola pripisanog rođenjem, a uključuje i lično poimanje tijela koje može uključivati i slobodno izabranu promjenu tjelesnog izgleda ili funkcije medicinskim, hirurškim ili drugim sredstvima kao druga rodna obilježja poput oblačenja, govora i ponašanja⁷. Pri čemu, šire prihvaćena definicija rodnog identiteta ne obuhvata samo osobe koje se podvrgavaju operaciji za promjenu pola („transseksualne osobe“), već i one koje biraju druga sredstva za izražavanje svog rodnog identiteta, poput transvestije ili pak cross-dressinga, ili samo usvajanje načina govora ili kozmetike, tipične za predstavnike suprotnog pola⁸.

---

⁵ ESLJP, Predmet Van Kuk protiv Nemačke, presuda od 12.06.2003.g, par.70;

⁶ ESLJP, Kurić i dr. protiv Slovenije, presuda od 26.juna 2012.godine, par. 400;

⁷ Načela Yogyakarta o primjeni Međunarodnog zakona o ljudskim pravima u odnosu na pol i rodni identitet, dostupno na: www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm

⁸ Evropsko antidiskriminacijsko pravo, FRA- SE- ESLJP, str. 88;

33. U skladu sa antidiskriminacionim direktivama⁹, uznemiravanje se smatra diskriminatornim postupanjem kada: nastupi neželjeno ponašanje vezano uz pravno zaštićen osnov, koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, ili uzrokuje zastrašujuće, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. I domaće antidiskriminaciono zakonodavstvo propisuje poseban pojavni oblik diskriminacije – uznemiravanje, a koje se definiše kao svako neželjeno ponašanje, koje ima za cilj ili čija je posljedica povreda ličnog dostojanstva, izazivanje straha, osjećaja poniženosti ili uvrijeđenosti ili stvaranje neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja.

34. Za razliku od posredne i neposredne diskriminacije, za utvrđivanje ovog oblika diskriminacije nije nužan uporednik da bi se dokazalo diskriminatorno postupanje. To prvenstveno ukazuje na činjenicu da je uznemiravanje samo po sebi nepoželjno zbog načina na koji se javlja – (verbalno, neverbalno i fizičko zlostavljanje) i zbog potencijalnog činjenja (povreda ljudskog dostojanstva)¹⁰.

35. U konkretnom slučaju podnositeljka pritužbe je u pritužbi isticala postupanje medicinskih radnika koje se ogledalo u iščuđavanju i smijanju, vrsti terapije koju prima i njoj samoj, a da se organ na koji se pritužba odnosi koji je imao priliku da se izjasni - nije osvrnuo na navode podnositeljke pritužbe, pri čemu ponašanje medicinskih radnika u odnosu na podnositeljku pritužbe izraženo iščuđavanjem i smijanjem, očigledno se iskazuje i kvalifikuje kao nešto negativno.

36. U tom kontekstu svoj stav izražava i Evropski sud za ljudska prava i ističe da u dvadeset i prvom vijeku, pravo transseksualaca na lični razvoj i fizičku i moralnu sigurnost, kakvu u punom smislu uživaju ostali članovi društva, ne može da se posmatra kao nešto što je kontroverzno i što iziskuje da prođe neko vrijeme da bi pitanja s tim u vezi mogla da se sagledaju u jasnijem svjetlu¹¹.

37. Druga činjenica koju ističe organ na koji se odnosi pritužba je da su medicinski tehničari dali pisane izjave povodom konkretne situacije i Zaštitniku prava pacijenata i direktoru ustanove, a da te izjave nijesu dostavljene Zaštitniku na uvid i da nije dostavljena informacija odnosno dokaz o utvrđivanju odgovornosti ili ev. pokrenutom disciplinskom postupku protiv odnosnih medicinskih radnika, što je neprihvatljivo za ispitni postupak koji je vođen pred ovom institucijom sa stanovišta Zaštitnika. Stoga, Zaštitnik ocjenjuje da je postupanje medicinskih radnika dana 12.10.2018.godine prema podnositeljki pritužbe za koje je do kraja

---

⁹ Direktiva o rasnoj jednakosti, član 2; Direktiva o jednakosti pri zapošljavanju, član 2; Direktiva o jednakom pristupu dobrima i uslugama, član 2.(c); Direktiva o jednakosti polova (izmjena), članak 2.(c);

¹⁰ Priručnik o antidiskriminacijskom pravu, FRA - SE – ESLJP, str. 32;

¹¹ ESLJP, Predmet Kristin Gudvin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, par.90

postupka pred Zaštitnikom ostao nepoznat identitet, kvalifikuje kao nepoželjno i samim tim predstavlja oblik diskriminacije - uznemiravanje koje je u vezi sa povredom prava na privatnost.

38. Zaštitnik ukazuje na loš društveni položaj trans osoba, čije je poštovanje ljudskih prava dugo bilo ignorisano i zanemarivano, uprkos činjenicama što su problemi sa kojima se oni suočavaju ozbiljni i specifični, i smatra da je neprihvatljivo da u situaciji kada sama država čini brojne napore na unaprjeđenju vidljivosti LGBTIQ zajednice i na promociji jednakosti, medicinski radnici pri obavljanju svog posla vrijeđaju prava podnositeljke pritužbe. Princip br. 3 UN Džogdžakarta principa podvlači samodefinisanu seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao integralni dio ličnosti i jedan je od najosnovnijih suštinskih aspekata samoodređenja, dostojanstva i slobode.

Kod ovakvog stanja stvari, Zaštitnik nalazi da organ na koji se odnosi pritužba nije pružio uvjerljive dokaze kojima se opovrgavaju tvrdnje podnositeljke i u vezi sa tim daje:

P R E P O R U K E

- Domu zdravlja Podgorica –

1. Da u roku od 15 dana od dana prijema mišljenja sa preporukom pozovu na sastanak podnositeljku pritužbe i predstavnike trans organizacije „Spektra“ kako bi neposredno saznali sa kakvim se problemima ove osobe suočavaju u svakodnevnom životu, kao i kako je na podnositeljku pritužbe uticala data situacija.

Zaštitnik stavlja na raspolaganje svoje službene prostorije za potrebe ovog sastanka i izražava spremnost da pruži pomoć u organizaciji sastanka.

2. Da ubuduće preduzme mjere za smanjenje transfobije, povećanje tolerancije i sprečavanje diskriminacije prema transpolnim i transrodnim osobama u oblasti pružanja zdravstvene zaštite.

ZAMJENIK ZAŠTITNIKA

LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE

mr Siniša Bjeković

DOSTAVLJENO:

- Podnositeljki pritužbe
- Domu zdravlja Podgorica
- a/a.